

1. Obiekt

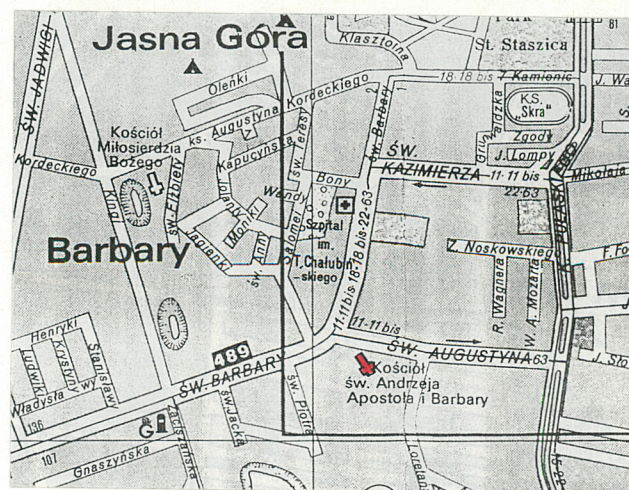
84/13

KAPLICA p.w. ŚW. BARBARY NAD ŹRÓDŁEM
PRZY KOŚCIELE p.w. ŚŚ. BARBARY I ANDRZEJA APOSTOŁA

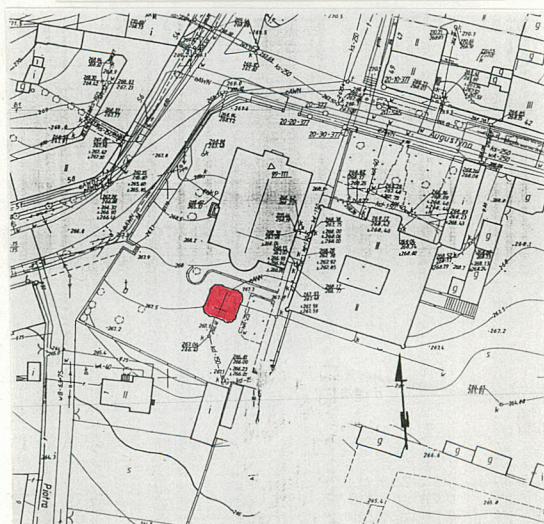
2. Czas powstania
poł. XVIII w.

3. Miejscowość
CZĘSTOCHOWA

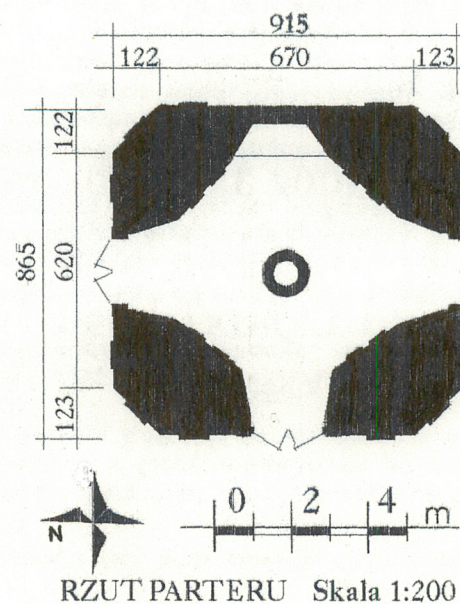
11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

ORIENTACJA 1:19000

SYTUACJA 1:2000

RZUT PARTERU Skala 1:200

4. Adres
Częstochowa, ul. Św. Barbary 51

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna
województwo częstochowskie

gmina .....

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo katowickie

powiat częstochowski

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymskokatolicka
p.w. Śś. Barbary i Andrzeja Apostoła
w Częstochowie

9. Użytkownik i jego adres

J.w.

10. Rejestr zabytków

Nr A/7/78 data 13.02.78

270/60 z 7.03.1960

Kaplica p.w. Św. Barbary Nad Cudownym Źródłem została wybudowana dla upamiętnienia wydarzenia, które miało miejsce w roku 1430, kiedy to w czasie Świąt Wielkanocnych rycerze husyccy napadli na klasztor jasnogórski i zrabowali bogate dary wotywnie, a przede wszystkim dokonali profanacji obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej; po odarciu złotych blach i klejnotów porabiali szablami i przebili sztychem miecza wizerunek. Wg tradycji literackiej, grabieżcy zamierzali wywieźć obraz na Śląsk, lecz w miejscu obecnej kaplicy konie zatrzymały się i nie chciały iść dalej. Wtedy rabusie przerażeni porzucili obraz i zbiegli. Cudowny Wizerunek został odnaleziony przez paulinów, a w miejscu gdzie chciano go obmyć z błota wytrysnęło źródło o uzdarwiającej mocy. Przy źródle ustawiono najpierw krzyż, później drewnianą kaplicę p.w. Św. Barbary, obok której w latach 1637-1646 wzniesiono kościół i nowicjat, staraniem ówczesnego prowincjała zakonu paulinów na Jasnej Górze, o. Andrzeja Gołdonowskiego. Obecna murowana kaplica powstała zapewne ok. poł. XVIII wieku w czasie przebudowy nowicjatu. W roku 1740 budynek nowicjatu otrzymał ryzalit wejściowy, którego detal architektoniczny wyraźnie przypomina detal kaplicy. Może to potwierdzać fakt, że kaplica powstała mniej więcej w tym okresie. Wzniesiona jako wczesnobarokowa budowla na planie kwadratu, nakryta kopułą. Jej obecny wygląd zasadniczo nie odbiega od oryginalnego. Remontowana w 1836 roku, o czym informuje napis na odwrocie deski obrazu M.B. Częstochowskiej znajdującego się w kaplicy "Ten obraz Stowoda/wno malowany reperowany wraz z kaplicą w RP/1836 X.mc." W latach 80 i 90-tych XIX wieku pokryto kopułę blachą, wykonano posadzkę i tynki. W 1904 pogłębiono studnię.

SYTUACJA: Kaplica p.w. Św. Barbary Nad Źródłem usytuowana jest na placu przykościelnym w narożu ulic Św. Barbary i Augustyna w Częstochowie, na południe od klasztoru Na Jasnej Górze. Kaplica położona tuż za prezbiterium kościoła parafialnego p.w. Śś. Barbary i Andrzeja Apostoła, wejściem skierowana na zachód.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA: budynek murowany, tynkowany, bez podpiwniczenia. **SCIANY:** z kamienia wapiennego, ceglane zapewne obramienia okien i drzwi. Grubość ścian ok. 125 cm. **SKLEPIENIA I STROPY:** kaplica przekryta baniastą kopułą prawd. ceglana opartą na ścianach zwieńczonych belkowaniem z bogatym, profilowanym gzymsem. Kopuła otwarta oculusem do wieńczącej latarni. **DACH:** kopuła z zewnątrz ośmiopłaciowa, obniżona, zwieńczona latarnią nakrytą również ośmiopłaciową kopułką, pobita blachą miedzianą. **SCHODY:** nie występują, poza jednym stopniem stanowiącym podwyższenie we wnęce wschodniej dla ołtarza z obrazem M.B. Częstochowskiej. **POSADZKI, PODŁOGI:** posadzka z kamiennych płytek o układzie szachownicowym, czarno-szarym, we wnęce z obrazem czerwono-kremowym. **OTWORY:** okienne: nad wejściem gł. w elew. zachodniej otwór okienny prostokątny, zwieńczony odcinkowo o rozglisionych ścianach, okienka latarni wieńczącej kopułę wydłużone, prostokątne zamknięte spłaszczonym, odcinkowym nadprożem. W elewacji półn. i półd. wnęki o kształcie analogicznym jak okienny otwór, umieszczone nad otworami wejściowymi (w elew. półd. przysłonięta tablicą z historią). Identyczne wewnątrz kaplicy, w elewacji wschodniej duża wnęka schodząca do podłogi, w niej ołtarz. Otwory drzwiowe w postaci arkad o kosзовych nadprożach. Drzwi dwuskrzydłowe, drewniane, opierzone ukośnie bitymi listwami, z nadświetlem o promieniście rozchodzących się podziałach. W elew. półn. i półd. dwuskrzydłowe kraty, z analogicznym nadświetlem jak w elew. zachodniej.

RZUT: kaplica na planie prostokąta o wymiarach zbliżonych do kwadratu, naroża zewnętrzne ścięte pod kątem 45 stopni, wewnątrz zaokrąglone. Od południa, północy i zachodu arkady, od wschodu ściana pełna.

BRYŁA: zwarta w formie prostopadłościanu, nakryta ośmioboczną kopułą zwieńczoną cylindryczną latarnią, latarnia również przekryta analogiczną kopułką z żelaznym krzyżem.

ELEWACJE: o ujednoliconym wystroju, północna, południowa i zachodnia z arkadą o kosзовym łuku, ujętą parą pilastrów opartych na cokole, obiegającym budowlę dookoła. Nadproża arkad podkreślone profilowanymi opaskami. Narożniki ścięte, opięte trójkami pilastrów, niosących belkowanie z gładkim fryzem. Całość zwieńczona profilowanym gzymsem koronującym. W elewacji zachodniej nad arkadą okno prostokątne o spłaszczonym, odcinkowym nadprożu, jednoramowe, wielokwaterowe. W elewacjach północnej i południowej wnęki na wysokości okna. Elewacja wschodnia gładka.

WNĘTRZE, WYPOSAŻENIE: ściany w zaokrąglonych narożach rozczłonkowane parami pilastrów, posadowionych na wspólnym cokole, o głowicach zdobionych wolutami i pękami owoców na chustach, nad nimi bogate, przełamujące się belkowanie z wydatnym gzymsem, na którym oparte podniebie kopuły. Arkady wejściowe i wnęki nad nimi umieszczone w uszakowych, profilowanych obramieniach. Pośrodku źródło ujęte w betonową cembrowinę, otoczoną drewnianą, ażurową balustradką. Podniebie kopuły pokryte późnobarokowymi malowidłami z ok. 1747 roku, przedstawiającymi historię cudownego obrazu M.B. Częstochowskiej. Malowidła odnawiane w 1896 r. przemalowane w XX w. We wnęce ołtarzowej we wschodniej ścianie obraz M.B. Częstochowskiej z poł. XVIII w., pod obrazem owalna tablica drewniana z końca XIX wieku z napisem z odwrocia obrazu.

INSTALACJE: wodna, elektryczna.

14. Kubatura

ok.526 m³

15. Powierzchnia użytkowa

ok.52.7 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

Kaplica

17. Użytkowanie obecne

Kaplica

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Gruntowna restauracja w 1955 roku, w ramach której przebudowano studnię, ujęto źródło, otoczono studnię betonową cembrowiną, przemalowano freski na podniebieniu kopuły, przebudowano latarnię.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Kaplica w stosunkowo dobrym stanie technicznym. Odnowienia wymagają częściowo tynki zewnętrzne, szczególnie cokół w miejscu gdzie znajdują się krany. Częściowo zniszczona posadzka.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Budynek wymaga reperacji tynków, uzupełnienie ubytków na cokole.odmalowania. Można wykonać ujednolicenie posadzki, w obecnym stanie szachownicowy układ jest zakłócony przez pasy lastriko i cementu (zapewne powstały podczas instalowania instalacji wodnej).

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Karta zielona obiektu z 1968 r. Archiwum PSOZ Czę-wa.

22. Bibliografia

"Częstochowa-urbanistyka i architektura" Juliusz Braun W-wa 1977 r.
Katalog Zabytków Sztuki "Częstochowa- Stare i Nowe Miasto" W-wa 1995 r.
"Dawna architektura Częstochowy i regionu w ikonografii XVII-XX wieku" Jagdwiga Borowska Antoniewicz. Czę-wa 1988 r.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Jarosław Perczak 09-11.1996 r.

plany, rysunki mgr Jarosław Perczak 09-11.1996 r.

zdjęcia fotogr. mgr Jarosław Perczak 09-11.1996 r.

miejsce przechowywania negatywów PSOZ Częstochowa

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki 1 szt.

1. Miejscowość Częstochowa	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Kaplica	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Materiał fotograficzny
--------------------------------------	--	---

Widok od strony pld. zach.

Widok od strony pld. wsch.

Fragment narożnika z belkowaniem

Fragment elewacji zachodniej

Wkładkę założył : ..... **mgr Jarosław Perczak** .....
(imię, nazwisko, data,)

Miejsce przechowywania negatywów : ..... **PSOZ Częstochowa** .....

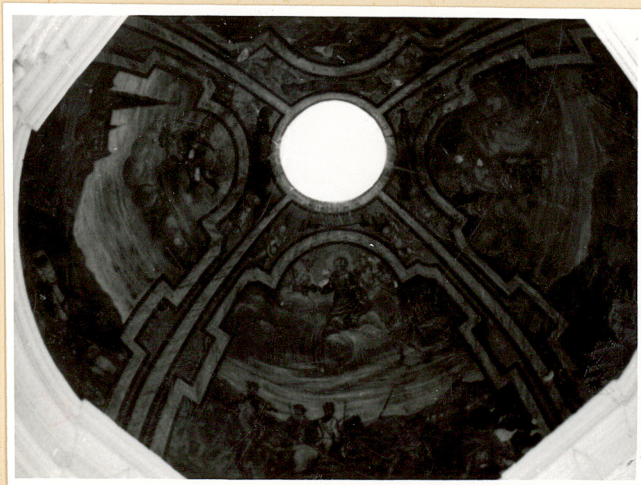

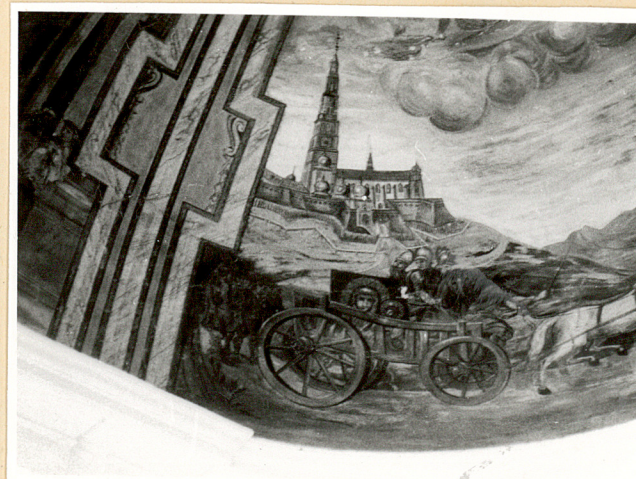
Wnętrze - widok na ścianę półn.

Wnętrze - okno w elewacji zach.

Podniebienie kopuły.

Fragment malowidła - scena wywiezienia
Cudownego Obrazu